

NOVUM

In gesprek met: *Armin Cuyvers*

Zaak v/d Maand
"Klayman v. Obama"

Het Verslag
"JFV Grotius Congres 2013"

Boekrecensie
"Dit zijn de namen"

De Stelling
"Gevangenen moeten zelf meebetalen
aan hun detentie"

Rechtenstudent,
klaar voor de start...
www.youngtalentgroup.nl

youngtalentgroup

Zit jij
als rechtenstudent
in de eindfase van je studie
of ben je je aan het oriënteren op de
arbeidsmarkt? De Young Talent Group
is de eerste stap naar jouw carrière!

Bij de Young Talent Group zijn meer dan 40 bedrijven en
advocatenkantoren aangesloten. Op onze website vind je per bedrijf een
bedrijfsprofiel, vrije stageplekken, vacatures en informatie over masterclasses
en bedrijvendagen. Ook vind je hier tips voor het vormgeven van je cv, motivatiebrief en
het voorbereiden van je sollicitatie. Bovendien wordt je per e-mail op de hoogte gehouden van
mogelijkheden om jouw cv uit te breiden, en jezelf te oriënteren op de arbeidsmarkt.* Kortom, alles om
jou voor te bereiden op de toekomst!

Kijk voor meer informatie op www.youngtalentgroup.nl en schrijf je gratis in om op jouw profiel
toegesneden mailings te ontvangen. Zo ontvang je in één keer alle informatie die nodig
is voor een succesvolle start van je carrière.

*Jouw persoonlijke gegevens worden vertrouwelijk behandeld
en blijven te allen tijde in bezit van Stichting Young
Talent Group. Derden krijgen geen inzage in
deze gegevens. Alle mailings worden onder
beheer van de Young Talent Group
uitgevoerd.

jfv **GROTIUS**

Waarde lezer,

Het is februari. De kerstvakantie zit er dus al lang en breed op en het tweede semester heeft reeds zijn intrede gedaan. Wellicht heeft u aan het begin van de afgelopen maand enkele goede voornemens gemaakt met betrekking tot het nieuwe jaar en het nieuwe semester in het bijzonder. Wél vroeg opstaan om dat ene college op maandagmorgen in het Gorleaus te volgen bijvoorbeeld. Ik zou het u niet kwalijk nemen wanneer er van deze goede voornemens uiteindelijk niets terecht komt.

Gelukkig hoeven we steeds minder vaak fysiek aanwezig te zijn tijdens colleges om deze te kunnen volgen. Gedurende het vak Europees recht bijvoorbeeld konden we alle hoor- en responsicolleges thuis op onze laptop terugkijken, lekker makkelijk. De studenten die dit hebben gedaan zullen ongetwijfeld genoten hebben van de didactische kwaliteiten en humor van Armin Cuyvers. Niet voor niets scoort Cuyvers vaak goed in 'Beste Docent'-verkiezingen. Ook op onderzoeksvlak zit hij niet stil. Afgelopen december promoveerde hij op het proefschrift 'The EU as a Confederal Union of Sovereign Member Peoples'. Genoeg gespreksstof dus voor NOVUM; lees het interview van onze redacteurs Niels Neve en Thomas Weber in de rubriek 'In Gesprek met'.

Behalve de EU is ook de bankencrisis een van de thema's geweest die afgelopen jaren het nieuws domineerden. Dit vormde dan ook het onderwerp voor het jaarlijkse congres van JFV Grotius. Rogier van Geel was hierbij namens NOVUM aanwezig en doet verslag voor degenen van u die er niet bij konden zijn.

Een onderwerp van nationale betekenis vormde de dood van de door de politie neergeschoten tiener Rishi Chandrikasing. Onlangs werd de politieagent die hiervoor verantwoordelijk was door de rechtbank vrijgesproken. In de maandelijkse column doet Tjalling Reijnders hierover zijn mening uit de doeken. Bij NOVUM zijn we ook altijd benieuwd naar de mening van de Leidse rechtenstudenten zelf. In de rubriek 'de Stelling' vroeg Rogier van Geel naar de op het KOG heersende meningen over de maatregel van het kabinet dat gedetineerden voortaan zes-tien euro per dag moeten betalen voor elke dag die ze in het gevang doorbrengen.

Als rechtenstudent kan het absoluut geen kwaad om ook eens een niet-juridisch boek te lezen. Bijvoorbeeld de met de Libris Literatuurprijs bekroonde roman Dit zijn de namen van Tommy Wierenga. Leest u vooral de boekrecensie van Raphaël Donkersloot.

Tot slot kunnen wij ook nog een nieuw redactielid aan u presenteren. Mohammad Sharif kwam onze gelederen versterken en debuteert deze maand met een bespreking van de Klayman tegen Obama-zaak. Lees het stuk en laat u zich overtuigen van zijn kwaliteiten.

Namens de redactie wens ik u veel leesplezier en succes tijdens het tweede semester. Of u daarin besluit al dan niet die vroege colleges in het Gorleaus te volgen is geheel aan u.

Maurice Jeurissen
Hoofdredacteur NOVUM

Volg ons op

NOVUM

@NOVUM_Law

Never a dull moment

Leef je uit tijdens onze Masterclass van
24 t/m 26 april 2014!

Ben jij 3e of 4e jaars rechtenstudent met een carrière als
advocaat, notaris of fiscalist voor ogen? En wil je naast de
praktijk ook onze kantoorgenoten leren kennen?

Solliciteer dan vóór 10 maart 2014 via

werkenbijnautadutilh.nl

● **NautaDutilh** | Challenge the obvious

Inhoudsopgave

1	Voorwoord	
3	Inhoudsopgave	
4	Zaak v/d Maand	<i>Klayman v Obama</i>
8	In Gesprek met	<i>Armin Cuyvers</i>
12	Het Verslag	<i>JFV Grotius Congres 2013</i>
17	Ter leering ende Vermaeck	
18	Advertorial	<i>Daniël Brand</i>
20	Boekrecensie	<i>Dit zijn de namen</i>
22	De Stelling	<i>Gevangenen moeten zestien euro per dag meebetalen aan hun detentie</i>
24	Column	<i>De mondige burger en de fundamente van ons strafrecht</i>
26	Verenigingen	
28	Faculteitszaken	
29	Column	<i>Advocaat en redelijkheid</i>

4

8

12

20

24

26

NOVUM is het maandblad van de Juridische Faculteitsvereniging Grotius te Leiden. NOVUM is ontstaan uit een fusie tussen het faculteitsblad Trias (1968) en het blad Request (1999) dat werd uitgegeven door het rechtenmentoraat Appèl.

NOVUM is aangesloten bij de Stichting Landelijk Overleg Juridische Faculteitsbladen (LOJF).

Oplage: 1.250 exemplaren
Ontwerp: Sharon Wijnhoud
Druk: JP Offset
ISSN-nummer: 1567-7931

U kunt NOVUM vinden bij de ingang van de faculteit, het juridisch café, het restaurant en bij C131. De redactie behoudt zich het recht voor ingeleverde stukken niet te plaatsen of te wijzigen. De inhoud van de artikelen vertegenwoordigt niet noodzakelijkerwijs de mening van de redactie.

© Niets uit deze uitgave mag op welke wijze dan ook worden gereproduceerd zonder voorafgaande toestemming van de redactie.

Redactie

Hoofdredacteur
Maurice Jeurissen (06 34 34 38 39)
novum@law.leidenuniv.nl

Eindredacteur
Maurits Helmich (06 34 45 30 57)
novum@law.leidenuniv.nl

Redacteurs
- Tjalling Reijnders
Tjalling.reijnders@gmail.com
- Raphaël Donkersloot
raphaeldonkersloot@hotmail.com
- Thomas Weber
Thomas_91_91@hotmail.com
- Mireille Bosman
mireillebosman@hotmail.com

- Anna Tsheichvili
Anna_tsheichvili@hotmail.com
- Petra Chao
patrachao@gmail.com
- Rogier van Geel
rogier_van_geel@hotmail.com
- Niels Neve
nielsneve@live.nl

Adviesraad
- Prof. Dr. A.O. Lubbers
- Mw. Drs. A.F.M. van der Helm
- Mw. Mr. C. de Kruif
- Mr. G.K. Schoep
- Céril van Leeuwen, Assessor Fdr
- Koen Hamelink, praeses JFV Grotius

Contact
novum@law.leidenuniv.nl

Zaak v/d maand

Klayman v Obama (16 Dec 2013)

Een federale rechter in Washington D.C., Verenigde Staten, maakte vorige maand wereldnieuws. In een rechtszaak aangespannen door Larry Klayman en Charles Strange, oordeelde rechter Richard Leon dat het verzamelen van de Amerikaanse telefoongegevens door de National Security Agency (NSA) in de vorm van metadata waarschijnlijk in strijd is met de Amerikaanse Grondwet.¹ Deze opmerkelijke uitspraak is gedaan naar aanleiding van de vele onthullingen door klokkenluider Edward Snowden en journalist Glenn Greenwald. Alhoewel de bevoegdheid van de Amerikaanse regering om metadata op te vragen bij telefonieproviders ondertussen met drie maanden is verlengd, blijft het interessant om deze belangrijke juridische tegenslag voor de NSA onder de loep te nemen.

De meningen

Het vergaren van persoonsgegevens door geheime diensten is gebruikelijk in de vele films en series waarin deze gegevens uiteindelijk van cruciaal belang zijn in het voorkomen en opsporen van terrorisme en andere bedreigingen. De werkelijkheid is echter anders van aard. Nadat de Britse krant *The Guardian* verscheidene documenten over het verzamelgedrag van onder andere de NSA had gepubliceerd, kwamen diverse inlichtingendiensten onder stevige kritiek te liggen. Op grond van deze gelekte documenten hebben de twee eisers met een beroep op onder andere het Vierde Amendement van de Amerikaanse Grondwet in casu beweerd dat de Amerikaanse regering ongrondwettig heeft gehandeld.

Bovendien beweerden zij dat het beleid van de regering rondom het verzamelen en aanvragen van metadata bij bedrijven in strijd zou zijn met de Administrative Procedure Act, afgekort APA, omdat het de bevoegdheden voorgeschreven door de Foreign Intelligence Surveillance Court (FISC) overschrijdt. De FISC is op grond van de Foreign Intelligence Surveillance Act (FISA) van 1978 belast met het toezicht houden over uitgegeven dwangbevelen door inlichtingendiensten, zoals de NSA tegen verdachte spionnen die zich in de Verenigde Staten zouden bevinden. De eisers waren van mening dat een dergelijke database eventueel hun (grond)rechten heeft geschonden aangezien eisers geen spionnen waren en geen contacten hadden met buitenlandse inlichtingendiensten.

De Amerikaanse regering verweerde zich allereerst met het argument dat het FISA expliciet de vorderingen van de eisers wat betreft een schending van APA uitsluit. Dit zou tevens deel uitmaken van de intenties van het Congres ten tijde van het opstellen van APA. Daarnaast werd als hoofdargument gebruikt dat het verzamelen van telefoniegegevens door de NSA een noodzaak is en een essentiële basis vormt van het staande houden van 'homeland security'. Volgens de regering is de NSA derhalve bevoegd om de telefonische metadata op te slaan en door te zoeken mits er sprake is van een redelijk vermoeden dat er personen zijn die banden hebben met terroristische organisaties.

Aan de hand van de zaak *Smith v. Maryland* werd het argument aangevoerd dat een zogenaamd 'pen register' buiten het toepassingsbereik van het Vierde Amendement valt.² Het Vierde Amen-

Het moge duidelijk zijn
dat de grondwet hoog in het vaandel staat
in de Amerikaanse rechtscultuur.

dement van de Amerikaanse Grondwet verbiedt onredelijke huisdoorzoeken en inbeslagnemingen. Er moet sprake zijn van “probable cause” voordat een “thing” in beslag kan worden genomen.³ In de onderhavige zaak betrof het een vrouw die continu verdachte telefoontjes kreeg. Daarom werd er een ‘pen register’ gebouwd zodat de politie gemakkelijker bij kon houden wie en wanneer haar opbelde. Er werd vervolgens vastgesteld dat er geen dwangbevel nodig was om dat te doen. Hieruit concludeerde de regering dat er geen dwangbevel nodig zou zijn bij een grotere versie van een ‘pen register’, namelijk die van de verzamelde metadata.

De uitspraak

Tijdens de rechtszaak viel rechter Leon meerdere malen terug op eerdere besluiten genomen door het Hooggerechtshof (United States Supreme Court).

Zo gebruikte hij de zaak *Block v. Community Nutrition Inst.* als toetssteen om de vordering van de eisers over de schending van de APA juist niet toe te kennen. Het Congres zou expliciet kenbaar hebben gemaakt in het onderhavige geval dat burgers niet

naar de rechter mogen stappen. Wel was Leon van mening dat wettelijke regelingen zoals FISA géén “cloak of secrecy” mogen vormen met betrekking tot de Amerikaanse Grondwet.

Het moge duidelijk zijn dat de grondwet hoog in het vaandel staat in de Amerikaanse rechtscultuur. Wellicht is het dan logisch dat de rechter meegaat met de jurisprudentiële criteria voortgezet in *Smith v. Maryland* en de rest van de vorderingen ook niet toekent. Integendeel, de uitspraak van de rechter is vol met symboliek tegen het beleid en het handelen van de NSA. De rechter

noemde het programma ‘bijna Orwelliaans’ en zei dat James Madison, een van de voornaamste bedenkers van de Amerikaanse Grondwet, “ontzet” zou zijn als hij hiermee zou zijn geconfronteerd.

The Court in 1979 could have never imagined how the citizens of 2013 would interact with their phones.

“The Court in 1979 could have never imagined how the citizens of 2013 would interact with their phones”, betoogt de rechter verder, en hij verwerpt de zaak uit 1979 dankzij een verander(en) de tijdsgeest. Volgens Leon hebben communicatiemiddelen

heden ten dage een andere karakter en valt een ‘pen register’ niet te vergelijken met het veelvuldig opslaan van telefoniegegevens. Hij noemt dat dan ook “the stuff of science fiction”.

Het is ook opmerkelijk dat de rechter zijn vraagtekens zet bij de effectiviteit van het programma. Een belangrijk motief om door te gaan met de metadata collectie is voor de NSA natuurlijk het waarborgen van de ‘homeland security’, maar in een scherp oordeel verklaart de rechter dat de regering geen enkel voorbeeld wist te noemen van een geval waarin de analyse van al de opgeslagen metadata ten goede kwam aan het voorkomen van een dreigende aanslag.

“The government does not cite a single instance in which analysis of the NSA’s bulk metadata collection actually stopped an imminent attack, or otherwise aided the government in achieving any objective that was time sensitive in nature.” – Leon.

To be continued

De rechter maakt in deze casus duidelijk dat de in het geding zijnde grondwettelijke privacybelangen van de eisers zwaarder wegen dan de belangen van de Amerikaanse regering en de NSA ten aanzien van het verzamelen van gegevens. Alhoewel de regering de tijd heeft gekregen om in hoger beroep te gaan, is de uitspraak niets minder dan een harde klap. Ondertussen heeft een

andere federale rechter in een andere zaak geoordeeld dat het programma juist niet in strijd is met de Amerikaanse Grondwet en het zelfs een “counter-punch” tegen terrorisme genoemd.⁴ Dit is het begin van een juridische strijd die ongetwijfeld maanden, zo niet jaren, zal voortduren en vrijwel zeker zal eindigen bij het Hoogerechtshof om toekomstige pyrrusoverwinningen in de rechtszaal verder te voorkomen.

1 Klayman v. Obama, 13-0851 RJJ (2013) – a case in the U.S. District Court for the District of Columbia.

2 Smith v. Maryland (1979) 442 U.S. 735.

3 http://www.archives.gov/exhibits/charters/bill_of_rights_transcript.html

4 467 U.S. 340, 104 S.Ct. 2450, 81 L.Ed.2d 270 (1984).

THE BAKER SESSIONS

**DISCOVER
OUR TWO DAY
CORPORATE
& BANKING
COURSE**

10 & 11 APRIL 2014

WERKENBIJBAKER.NL/THEBAKERSESSIONS

BAKER & MCKENZIE

In gesprek met

Armin Cuyvers

Op 19 december 2013 verdedigde dr. Armin Cuyvers zijn proefschrift, waarin hij de Europese Unie duidt als politiek systeem, en daarbij een vergelijking trekt met de Amerikaanse Confederatie. NOVUM sprak met hem over zijn studietijd, zijn promotie, en de toekomst van Europa.

Je hebt een indrukwekkende studietijd gehad waarin je ook in het buitenland hebt gestudeerd, bijvoorbeeld aan Harvard en Oxford. Hoe zou je die studietijd in het buitenland vergelijken met die in Nederland, en heb je daar een significant verschil gezien in bijvoorbeeld de houding van Nederlandse studenten en buitenlandse studenten?

Er zit zeker een significant verschil in de studiehouding. Er wordt met name meer van je verwacht daar. Dat is denk ik het grootste verschil. Wanneer je hier in Leiden rechten studeert, kun je jezelf enorm uitdagen. De vele goede studenten die die handschoen oppakken doen ook zeker niet onder voor studenten in Harvard of Oxford. Maar het is zeker mogelijk om je studie te doorlopen met minder tijd en moeite, en het is daar dat het grote verschil zit. De leeslijsten die ik had tijdens mijn studietijd aan Oxford, bijvoorbeeld, waren niet te vergelijken met die van Leiden. Voor een week stof werden gemiddeld tien boeken en twintig artikelen voorgeschreven, per vak. Je moest zelf uitzoeken hoe je dat gedaan kreeg, en welke selectie je maakte. In Amerika maakte ik

voor het eerst mee dat ik in de bibliotheek zat om drie uur 's nachts, en dat iemand aan mij vroeg: 'Ik ga even een uurtje slapen, kun je me wakker maken om 4 uur? Dan ga ik weer verder studeren'. Voor mij waren het echt hele belangrijke tijden, en ik zou ook echt iedereen willen adviseren om zo'n periode in het buitenland te gaan studeren, als het mogelijk is. Je ontwikkelt jezelf sneller en krijgt ook een ander perspectief op de wereld.

Je hebt maar liefst drie masters gevolgd in Leiden: Civiel recht, Rechtsfilosofie, en Internationaal- en Europees recht. Waarom zo veel? En waarom ging je juist door met Europees recht?

Ik heb altijd moeite gehad met kiezen. Er was toen nog geen bachelor-mastersysteem, er waren 'differentiatie-richtingen', en ik vond ze alle drie te interessant. Het past denk ik ook beter bij mijn persoonlijkheid om te proberen meerdere dingen te combineren dan om hyperdeskundig te worden in één onderwerpje. Dus ook toen ik bijvoorbeeld mijn proefschrift over de EU ging schrijven, heb ik ook een rechtsfilosofische insteek gehouden.

Qua keuze voor deze richtingen vond ik civiel recht vooral een heel mooi systeem. Het is een verfijnd en ver ontwikkeld systeem waar ze al sinds het Romeinse Rijk mee bezig zijn. Europees recht is het tegenovergestelde: het is nog volop in ontwikkeling, en daagt ons uit om onze constitutionele structuren aan te passen aan een globaliserende werkelijkheid. En de antwoorden moeten echt nog verzonnen worden. Rechtsfilosofie sprak me sowieso aan, onder andere vanwege de analytische insteek. Ik wilde eerst dan ook eigenlijk filosofie en Psychologie gaan studeren, en toen ben ik om een of andere reden uitgekomen bij Rechten. Ik weet nog steeds niet precies waarom. Ik kan er wel mooie verhalen over houden waarom het achteraf gezien zo is gelopen, maar het is eerlijk gezegd een beetje toeval geweest.

Was het voor jou vanzelfsprekend om daarna te gaan promoveren?

Voor mij was het geen logische keuze om te gaan promoveren. Na m'n studietijd ben ik verschillende dingen gaan doen. Ik ben toen bijvoorbeeld een eigen bedrijf begonnen, een hedgefund, waarvoor we een handelssysteem hadden ontwikkeld gebaseerd op kwantitatieve analyse. Gelukkig zijn we op tijd voor de finan-

ciële crisis met het bedrijf gestopt, want, als ieder kwantitatief systeem, was ook ons systeem uiteindelijk gebaseerd op hoe de markten in het verleden functioneerden. Zeker tijdens de crisis werd het koersverloop van de derivaten waarin wij handelden echter compleet onvoorspelbaar. Daarnaast was ik begonnen met werken voor de universiteit. De combinatie van het bedrijf en het werk aan de universiteit was een hele intensieve maar ook erg interessante periode. Maar de academische wereld trok mij uiteindelijk toch het meest, met name vanwege de vrijheid en de ruimte om zelf na te denken, en zelf te kiezen wat je wilt gaan onderzoeken. Advies van anderen heeft ook geholpen bij de keuze voor de academie. Dat is trouwens een goede tip, als je het zelf lastig vindt om te kiezen: vertrouw op mensen om je heen die je goed kennen.

Hoe is het idee voor je proefschrift ontstaan?

In Oxford stuitte ik voor een paper over constitutionele theorie op een gegeven moment op een stuk over de Amerikaanse Confederatie. Het viel me op hoe verbluffend veel die confederatie op sommige punten leek op de EU. Daar is het idee geboren om die twee goed te gaan vergelijken. Het echte inhoudelijke ‘aha-moment’ voor de structuur en insteek van mijn proefschrift kwam toen ik onderzoek aan het doen was in Amerika. Ik zat heel erg te worstelen met de vraag wat nu een goede structuur zou zijn. Het klikte toen ik bij de Wholefoods een bakje biologische aardbeien aan het kopen was, en aan mijn vrouw probeerde uit te leggen wat ik eigenlijk aan het doen was in mijn proefschrift. En toen bedacht ik, wat ik doe is eigenlijk het een verschil beschrijven tussen een aardbei (de Amerikaanse confederatie) en een gemodificeerde aardbei (de EU).

Wat zijn, in je eigen woorden, de belangrijkste punten uit je proefschrift?

De opzet van mijn proefschrift is tweeledig. In deel 1 vergelijk ik de EU met de Amerikaanse Confederatie en de latere Federatie. Daarvoor heb ik een raster ontwikkeld van zestien vergelijkingspunten om een soort ‘framework’ te maken voor die vergelijking. Daaruit blijkt dat Europa een soort confederatie is, maar met een federale superstructuur. Denk bijvoorbeeld aan directe werking, voorrang van Unierecht, en een constitutioneel hof. Die federale superstructuur maakt de confederatie stabiel. Want confederaties zijn historisch gezien bekend om een ding, namelijk dat ze mislukken. Ik noem het ook wel de pandabeer van het constitutionele recht: ze hebben de neiging om uit te sterven.

Deel twee gaat over soevereiniteit. Mijn idee is dat als we redeneren vanuit volkssoevereiniteit in plaats van staatssoevereiniteit, we een stabiele confederatie kunnen houden. In het debat wordt nu standaard uitgegaan van de soevereine staat. Dat is raar, want de staat is helemaal niet de uiteindelijke soeverein, zeker niet binnen democratische staten. Die soeverein is het volk. Ga maar na: wie heeft de uiteindelijke autoriteit binnen Nederland? Die soevereine macht oefent het volk alleen niet direct uit. Die macht hebben we bewust opgeknipt, gedecentraliseerd, in duizenden stukjes. Dat is omdat we juist niemand de absolute en onverdeelde macht over Nederland wilden geven. Hier ligt ook de drogreden bij referenda: het is een bewuste – en historisch ver-

standige – keuze om de uitoefening van de macht niet direct, en niet geheel, bij een partij te leggen. Dus ook niet bij het volk. Dat is de essentie van moderne en effectieve democratie. Soevereine bevoegdheden zijn binnen Nederland dus al lang verknipt en verdeeld, al blijft de soevereiniteit zelf uiteindelijk bij het volk. Maar als we nou een deel van die soevereine bevoegdheden buiten Nederland willen plaatsen, dan is er in een keer een probleem met soevereiniteit? Dat is onzin. Wat de zogenaamde ‘verdedigers van de Nederlandse soevereiniteit’ bovendien vergeten, is dat de staat niet het doel is, maar een van de middelen van het volk. En de EU is daar een logisch aanvullend middel op, dat alleen wel nog beter moet worden georganiseerd.

Waarom koos je voor een vergelijking met de onbekende en snel gesneuvelde Amerikaanse Confederatie?

In de VS had je hetzelfde debat als in de EU nu: na de onafhankelijkheidsoorlog was Amerika een confederatie van dertien soevereine staten. Toen het federale systeem werd bedacht, was een van de sterkste argumenten van tegenstanders: dit is in strijd met soevereiniteit van staten. Het geniale antwoord van de federalisten was: nee, het volk is soeverein. Dan is er geen enkel probleem met een volk dat macht delegeert aan de federale overheid, én aan de staat.

Mijn aanname is nu dat er niks in de weg staat aan een Europese toepassing van dezelfde logica. Als het Nederlandse volk soeverein is, kunnen ze macht delegeren aan de EU én aan de Nederlandse staat. Dat kan in een confederaal systeem, maar dan moet er wel iets gebeuren op nationaal niveau. Veel mensen willen of de EU verkleinen, of democratie compleet op Europees niveau organiseren. Mijn voorstel is om democratie op nationaal niveau te organiseren op een manier die de EU omvat.

Een soort Nederlandse senaat voor EU-zaken?

Dat is een voorstel. Het zou logischer zijn dat de Nederlandse bevolking direct kan kiezen voor een EU-kamer in Nederland dan dat we met zijn allen kiezen voor een Europarlement, want dat leeft gewoon niet. Het probleem is nu dat nationale politici niet geïnteresseerd zijn om effectief Europa in de gaten te houden. Er is ook geen prikkel om dat te doen. Als je nationale verkiezingen wint, krijg je Europese macht er gratis bij. Dat betekent dat de verkiezingen alleen maar gaan over nationale thema's. Je moet dus prikkels en beloningen creëren voor politici om een Europees verhaal te vertellen.

Je hebt je proefschrift geschreven bij zowel Europees recht als Rechtsfilosofie. Is het proefschrift daarmee ook interdisciplinair geworden, of ligt het zwaartepunt bij een van de twee?

Mijn proefschrift is echt interdisciplinair geworden. In mijn commissie zaten ook mensen van verschillende disciplines. Het resultaat moest kloppen voor zowel echte ‘black letter’ EU juristen, als voor rechtsfilosofen. Dat was het doel. En eigenlijk zitten er ook historische elementen en politicologische elementen in. Dat bracht wel een risico mee, namelijk dat het noch vlees noch vis zou worden. Maar het heeft ook de potentie dat je iets nieuws kan bieden, wat disciplines overstijgt. Onze vakgroepen zijn

onderverdeeld in disciplines, en dat is ook nodig om genoeg expertise te verzamelen. Maar de werkelijkheid is natuurlijk niet onderverdeeld in disciplines. Om iets echt te begrijpen, moet je al die disciplines toe kunnen passen. Dat is steeds meer de uitdaging, zeker ook binnen Europees recht.

In uw proefschrift spreekt u van de soevereine lidvolkeren van de EU. Kunnen die überhaupt dichter bij elkaar komen, of blijven we altijd 28 verschillende volken?

Als je het zijn gang laat gaan, komt die band tussen volkeren vanzelf wel verder tot stand. Dat gaat om mensen: je moet menselijke interacties laten ontstaan. Mensen gaan trouwen of werken in het buitenland. Dat moet je niet centraal afdwingen, en dat hoeft ook niet in een confederale unie. Daar blijft de nationale identiteit primair, en hoeft er helemaal geen Europees volk te komen. Europa lijkt mij ook veel interessanter en beter af met 28 volkeren.

Tot nu toe is er bovendien nog nooit een helder einddoel gedefinieerd voor Europa. Dat is ook wel logisch, want met zijn achttwintigen is het moeilijk een restaurant te kiezen, laat staan een eind vorm voor je politieke systeem. Op de middellange termijn lijkt het mij dan ook niet niet waarschijnlijk dat we een Europese federatie worden.

Het zou ook dom zijn om onze nationale staten helemaal op te geven. Ze functioneren goed, en veel van de voordelen van internationale samenwerking hebben we al. Wat zou een federatie opleveren wat we nu nog niet hebben? Zeker het soort federatie dat nu haalbaar zou zijn. En wat zou het kosten?

Binnenkort zijn de verkiezingen van het Europees Parlement. Hoe denkt u dat de verkiezing gaan verlopen?

Ik heb tot nu toe geen aanleiding om te denken dat de verkiezing heel anders gaan lopen dan voorheen, maar een tendens die je wel ziet is dat steeds meer eurosceptische en nationalistische partijen groter worden naar gelang de verkiezingen dichterbij komen. Het kan betekenen dat we een groot blok krijgen van eurosceptische partijen krijgen in het EP. Dat zou een interessante ontwikkeling zijn, want het is ook gewoon democratie en weerspiegelt een reële eurosceptis. Veel van de anti-Europa-argumenten kloppen feitelijk of juridisch niet, maar het sentiment erachter is er wel en blijktbaar is het pro EU-kamp niet in staat dat te bestrijden. Ik vind dat je de sceptische partijen niet zo makkelijk mag afserven als onjuist of populistisch als je zelf niet in staat bent een goed weerwoord te geven.

Je begon als PhD in 2006, hoe is het om zolang aan een werk te zitten, en ben je tevreden nu het klaar is?

Ik ben effectief pas in 2007 als PhD begonnen, want daarvoor hield ik me ook nog bezig met het bedrijf, maar een proefschrift is zeker een zwaar iets om te schrijven. De ruimte en vrijheid die je van de universiteit krijgt is geweldig, maar er zijn een paar gevaren. Ten eerste: korte termijn deadlines gaan altijd voor. Dat zijn vaak klusjes die tussendoor komen: het schrijven van artikelen, adviesprojecten. Dat is altijd interessant en vormt dus een

gevaar voor afwijking. Ten tweede word je erg geconfronteerd met jezelf. Het is jij tegen dat blad papier. Daartussen staat feitelijk niks meer in de weg. Adam Smith is gaan zitten met een blad papier en heeft *The Wealth of Nations* geschreven. Er is geen enkel excuus waarom je zoiets niet zou doen. Dus bij het schrijven van een proefschrift ben jij de enige vijand, en kom je vooral je eigen beperkingen tegen. Je insteek, je eigen tijd en doorzettingsvermogen. Het is zeker een zwaar proces en ik ben blij dat het afgerond is. Maar ik ben ook tevreden met hoe het proefschrift is geworden. Bovendien is de periode van zes jaar die de Universiteit Leiden aanhoudt voor het schrijven van een proefschrift mentaal, en voor het proces van schrijven, wellicht lang, maar je hebt dan wel tijd om je ook bezig te houden met andere activiteiten, waardoor je meer allround wordt.

Veel van de anti-Europa argumenten kloppen feitelijk of juridisch niet, maar het sentiment erachter is er wel en blijktbaar is het pro EU-kamp niet in staat dat te bestrijden.

Wat zijn nu je plannen voor de toekomst? Blijf je doceren?

Ja, ik ben al een tijdje geleden universitair docent geworden. Ik blijf nu hier doceren en onderzoek doen naar de Europese Unie. Ook ben ik een rechtsvergelijkend onderzoek aan het doen naar de EU en de Oost-Afrikaanse Unie, waar ze een soortgelijk EU-project aan het opzetten zijn. Doceren blijf ik dus zeker doen, maar de toekomst staat verder nog open. Er is helemaal niks wat me uit de academie drijft, behalve misschien de vraag of er nog interessantere dingen zijn, en de vraag of je nog ergens iets praktisch kan toevoegen. Bijvoorbeeld het nog concreter en praktischer vertalen van theoretische bevindingen in de politieke werkelijkheid. Zodat mijn ideeën niet alleen maar theorie blijven, maar ook toegepast en getoetst kunnen worden in *the real world*.

Wat zou je de studenten willen meegeven als advies?

Een combinatie van twee dingen. Ten eerste, ontwikkel je als student en persoon door bijvoorbeeld naar het buitenland te gaan. Naar het buitenland gaan lukt alleen als je het gewoon doet. Neem geen afwachtende houding aan maar plan een periode, organiseer het en committeer jezelf. Het werkt niet als je gaat zitten wachten tot het in je schoot valt. Het vergt enige organisatie, en is spannend om te doen. Maar achteraf is het altijd de moeite waard.

Ten tweede, werk hard om het beste uit jezelf te halen. Hier op de faculteit lopen een heleboel goede mensen rond. Er is enorm veel expertise, die je als student nooit krijgt te zien omdat het onderwijs meer is gericht op het gemiddelde niveau. Wat ik hiermee wil zeggen is: maak gebruik van de mogelijkheden die er zijn om jezelf meer te pushen en optimaal eruit te halen wat erin zit. ■

Het verslag

JFV Grotius Congres 2013

Op zes december 2013 om kwart over acht 's ochtends verzamelde een kleine 150 deelnemers aan het jaarlijkse JFV Grotius congres zich in het academiegebouw op het Rapenburg. Thema van het congres was 'Banken in nood: redden of laten vallen?'.

Sinds de kredietcrisis van 2007 is deze vraag steeds relevanter geworden; ook voor de jurist, die immers continu op de hoogte moet zijn van de snelle veranderingen in de van toepassing zijnde wetgeving en jurisprudentie. Bekende sprekers namen het woord om de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van het bankenrecht toe te lichten aan de hand van actuele gevallen zoals het faillissement van de DSB bank en de nationalisatie van SNS Reaal.

De dag werd geopend door een lezing van dagvoorzitter, Prof. mr. J.J. van Hees, advocaat-partner van RESOR en hoogleraar insolventierecht Radboud Universiteit Nijmegen. Na een hartelijk welkomstwoord ging professor Van Hees over tot een van de fundamentele vragen van de dag. Wat maakt een faillissement van een bank zo bijzonder in vergelijking met, bijvoorbeeld, het failliet gaan van een shoarmatent in de binnenstad? Behalve het evidente verschil in schaal tussen deze twee soorten ondernemingen is het zo dat shoarmatenten nou eenmaal constant failliet gaan, terwijl bancaire insolventie in de periode vóór 2007 bijna ondenkbaar was. Natuurlijk waren er nog altijd geïsoleerde gevallen zoals de Tilburgse Hypotheekbank en Van der Hoop Bankiers die niet door de sector werden gered (zo wel de Westland Utrecht Hypotheekbank en Slavenburg's bank), maar dit nog altijd met zeer beperkte schade. Art. 212a Fw m.b.t. het faillissement van systeembanken werd nooit uitvoerig in de collegebanken behandeld en leidde in de praktijk een sluimerend bestaan. Toen echter kort na elkaar de banken Lehman Brothers en Icesave failliet werden verklaard, veranderde in één klap de publieke perceptie van de onkwetsbaarheid van het bankenwezen. Het redden van de banken heeft de belastingbetaler inmiddels in Nederland alleen al tientallen miljarden euro's gekost en de banken het vertrouwen van de consument.

De lezing van professor Van Hees werd gevolgd door een uiteenzetting van prof. mr. drs. M. Haentjens, hoogleraar financieel recht aan de Universiteit Leiden en voorzitter van het Hazelhoff Centre for Financial Law. Reeds in de Bijbel werd gewaarschuwd voor de gevaren die gepaard gaan met het bankieren, toen Jezus de geldwisselaars uit de tempel verdreef. Toch ontwikkelde het systeem zich doordat geldwisselaars het geld waar zij over beschikten gingen uitlenen om zo meer winst te maken. Als resultaat van deze ontwikkeling van de bankensector is deze de grote partner en/of tegenspeler van de overheid geworden in financiële zaken. In sommige gevallen heeft dit ertoe geleid dat de overheid banken in nood heeft moeten redden om de stabiliteit binnen de economie te handhaven. Dit was het geval toen in IJsland de bank Ice Save failliet ging. Andersom doet het zich weleens voor dat dezelfde banken bij moeten springen wanneer een overheid op het punt van faillissement staat. Actueel voorbeeld hiervan is het reddingspakket dat aan de Griekse overheid ter beschikking is gesteld. Om dergelijke problemen op een zo effectief mogelijke manier op te lossen is er vooral vanuit de Europese Unie veel regelgeving ontwikkeld en geïmplementeerd. Professor Haentjens besprak de drie pijlers van de Europese Bankenunie: (1) Europees toezichthouderschap voor alle Europese banken, (2) een gezamenlijke Europese aanpak van wankelende banken, (3) een steunfonds om in nood verkerende banken bij te staan en (4) een gezamenlijk garantiestelsel voor Europese spaarders. Daarnaast ging hij in op de Herstel- en Afwikkelrichtlijn. Deze richtlijn geeft een plan van aanpak voor het herstellen van financieel ongezonde banken (de *recovery* fase) en in geval van faillissement voor de verkoop of splitsing van de bank en de compensatie van de crediteuren. Voorop staat hierbij het *bail in* systeem, waarbij eerder wordt gekeken naar hoeveel een crediteur moet inleveren dan hoeveel hij eventueel vergoed zou moeten krijgen. Dit gebeurt via de zogenaamde 'afwikkelingswaterval', waarbij de meest risicodragende partijen (de aandeelhouders) als eerste moeten inleveren, terwijl de meest kwetsbare crediteuren (deposithouders met een belang van minder dan € 100.000) als eerste worden gecompenseerd. Als sanctie stelt de richtlijn dat indien er bij een bank geen voldoende *bail in* plaatsvindt deze ook niet hoeft te rekenen op staatsteun. Tot slot verwees de pro-

prof. mr. drs. M. Haentjens,
hoogleraar financieel recht
aan de Universiteit Leiden en
voorzitter van het Hazelhoff
Centre for Financial Law

dr. A.H.E.M. Wellink,
voormalig president van
De Nederlandsche Bank (DNB)

fessor nog naar de alternatieve methode van faillissementsafwikkeling die in de Renaissance gebruikelijk was in de Italiaanse stadstaat Padua. Hier moest de failliete bankier naakt op de *Pietra del Vituperio* gaan zitten en uitroepen dat hij afstand deed van al zijn bezittingen.

Voormalig president van De Nederlandsche Bank (DNB) dr. A.H.E.M. Wellink plaatste de rol van DNB als toezichhouder in Europees perspectief en vroeg zich daarbij af of DNB in dit kader niet meer zo belangrijk was. Met de opmars van instituten zoals

de Europese bankenunie en de harmonisatie van de relevante regelgeving in lidstaten door de introductie van het Europees bankenpaspoort lijkt het erop alsof DNB steeds meer een uitvoeringsinstituut wordt van de Europese Unie. En dit in een tijd waarin onder politici de roep steeds sterker wordt om de bevoegdheden van de EU steeds verder in te perken. De stelling van dr. Wellink is duidelijk: er moet meer overzichtelijkheid komen in het macroprudentieel beleid, gericht op de bevordering van stabiliteit in het gehele financiële systeem. De onoverzichtelijkheid van met name de *Systemically Important Financial Institutions* (SIFI's)

Wat maakt een faillissement van een bank zo bijzonder in vergelijking met, bijvoorbeeld, het failliet gaan van een shoarmatent in de binnenstad?

was een van de grote oorzaken van de crisis en moet daarom ook in de toekomst beter worden geregeld. Waar in de VS vrij snel en fors werd ingegrepen door banken te dwingen om te fuseren en geld aan te nemen werd dit in Europa veel terughoudender gedaan, met als resultaat dat in de VS weer veel sneller groei werd geboekt dan in de Europese Unie. Een mogelijke oplossing voor deze besluiteloosheid zou kunnen zijn om nog meer bancaire bevoegdheden over te hevelen naar Europa en tegelijkertijd de banktaken zodanig op te splitsen dat de organisatie van bepaalde SIFI instellingen niet langer *too big to manage* zal zijn.

De laatste lezing van de ochtend was van mr. B.F.M. Knüppe over de rol van de curator. Als medecurator van de DSB bank vertelde mr. Knüppe over de gang van zaken bij een van de meest spraakmakende faillissementen in de afgelopen decennia. Ook al zijn bankfaillissementen nog altijd zeldzamer dan die van bedrijven – het gebeurt in de afgelopen jaren met fenomenen zoals de zogenaamde *electronic bank runs* bij onder andere DSB en Northern Rock steeds vaker dat een bank ten onder gaat aan een gebrek van vertrouwen van de consument. Concepten zoals de afwikkelingswaterval zorgen er dan ook voor dat vereffening van de failliete boedel snel en effectief plaats vindt. Bij een faillissement

De door het congres aangesneden thematiek was dit jaar bijzonder actueel, waardoor de betrokkenheid van de deelnemers groot was.

gaat het echter niet slechts om een snelle voldoening van de schulden van de bank, maar komt er ook op aan het vertrouwen van zowel werknemers als potentiële kopers te blijven waarborgen. Met een faillissement gaat namelijk nogal wat emotie gepaard. Zo organiseren de curatoren van DSB nog altijd een maandelijkse borrel waar belanghebbende bij elkaar kunnen komen en zo de moed erin te houden. Een belangrijke les die geleerd kan worden uit het faillissement van DSB is volgens Ben

Knüppe dat de consument niet zomaar blindelings moet blijven vertrouwen op de bijzondere zorgplicht van de bank, maar ook zelf moet gaan opletten of hij wel met een stabiele onderneming in zee gaat.

Na de lunchpauze werden er in twee rondes in totaal zes workshops gegeven over relevante onderwerpen in het bancaire recht. Directeur van de Vereniging van Effectenbezitters (VEB) mr. J.M. Slagter gaf een workshop over de nationalisatie van SNS Reaal vanuit het perspectief van de gezamenlijke beleggers die hij moest vertegenwoordigen. Tegelijkertijd werd de strafbaarstelling van het veroorzaken van een *bankrun* nader toegelicht door prof. mr. D.R. Doorenbos, partner bij Stibbe en specialist op het gebied van de financiële toezichtwetgeving. Het faillissement van de IJslandse bank Icesave werd besproken door expert in het insolventierecht mr. M. Pannevis. In het bijzonder besprak hij zijn rol als curator in de insolventieprocedure.

De tweede ronde van workshops gingen over vennootschapsrechtelijke aspecten van bancaire faillissementen gegeven door professor Bartman, met als belangrijkste punt in hoeverre het enquêterecht tijdens een insolventieproces kan worden benut. Prof. dr. J.A.A. Adriaanse gaf een bijzondere workshop over *Turnaround Management*; het op creatieve wijze voorkomen dat een bedrijf in kritieke toestand failliet gaat. Mr. dr. P.C. Adriaanse gaf als hoofddocent bij de afdeling Staats- en bestuursrecht een workshop over de toepassing en handhaving van het staatssteunrecht op zowel nationaal als Europees niveau.

Het studiedeel van de dag werd afgesloten met een paneldebat tussen vooraanstaande sprekers op het congres, waarna alle deelnemers zich naar de beeldentuin begaven voor de borrel. Fatima Jarmohamed, een van de medeorganisatoren van het congres, was “blij dat Grotius zich op deze wijze zo goed heeft kunnen profileren”. De door het congres aangesneden thematiek was dit jaar bijzonder actueel, waardoor betrokkenheid van de deelnemers groot was. Kortom: een buitengewoon succesvolle dag, die zeker een vervolg verdient in termen van een voortgezet debat over een probleem dat de komende jaren niet aan actualiteitswaarde zal verliezen. **N**

Op weg naar de top?

Nu ben jij aan de beurt!

Bij HVG werken we al jaren aan de juridische top.
Wij weten als geen ander dat je dit alleen bereikt door samen te werken.
Wij hebben een team van toptalenten verzameld door te kijken naar
individuele kwaliteiten. We hebben een sfeer gecreëerd waarin deze
kwaliteiten het beste tot hun recht komen. Samen word je groot.
Heb jij het talent en de motivatie om ons te versterken?

**Kijk voor meer informatie op
www.werkenbijhvg.nl**

Holland Van Gijzen Advocaten en Notarissen LLP heeft een
strategische alliantie met Ernst & Young Belastingadviseurs LLP.

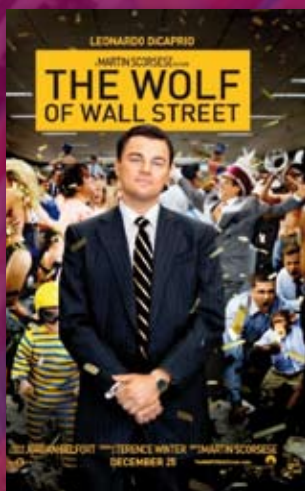
HVG

Ter leering ende vermaeck

Zoveel te lezen, te zien, te ervaren, zo weinig tijd! Welke boeken, films en documentaires verruimen uw blik op de wereld, verbreden en verdiepen uw kennis van het recht of kunnen u laten ontspannen zonder de sferen van het recht te verlaten? Elke maand maakt de redactie van de NOVUM een selectie van audiovisuele en tekstuele producten die het leven van de rechtenstudent verrijken en kunnen worden gebruikt ter leering ende vermaeck.

Boek - de Prooi

In 2007 werd ABN AMRO, 's lands nationale trots, overgenomen door een buitenlands bankentrio. Journalist Jeroen Smit schreef een zeer succesvol boek over de toenmalige topman Rijkman Groenink en de ontwikkelingen die hebben geleid tot de vijandige overname. Het boek is geardeerd met anekdotes die het in wezen zakelijke verhaal uiterst leesbaar maken. Veel daarvan gaan over de wat onhandige humor van Groenink. Bijvoorbeeld het beroemde verhaal dat hij een Amerikaanse zakenvrouw na het sluiten van een deal toevoegde dat ze 'nu de dealingroom kon gaan stofzuigen'. Het boek is inmiddels ook vertolkt in een tv-serie die onlangs te zien was. Verplichte kost voor iedereen met managementambities.

Film - The Wolf of Wall Street

Afgelopen december ging *The Wolf of Wall Street* in première. Deze film met Leonardo DiCaprio verhaalt over het gewetenloze en hedonistische bestaan van beurshandelaar Jordan Belfort. Een bestaan waarin seks, drugs, alcohol en het verdienen van monsterlijke hoeveelheden geld centraal staan. In tegenstelling tot bijvoorbeeld *Wall Street* en *Bonfire of the Vanities*, films met een vergelijkbare thematiek, moet *The Wolf of Wall Street* niet worden begrepen als serieuze maatschappijkritiek. In zekere zin is het niets anders dan een komedie. Wel schokkend is het om te bedenken dat Jordan Belfort een reëel bestaand persoon is en dat de film is gebaseerd op zijn memoires. Ondanks de wat lange duur (drie uur) is de film zeer gemakkelijk en onderhoudend te noemen.

website - Point of no Return

Het Europese politieke klimaat is op zijn zachtst gezegd momenteel niet erg gunstig gestemd tegenover immigranten. Dit hangt natuurlijk samen met de economische crisis, waardoor veel Europeanen zich vooral zorgen maken over hun eigen sociaal-economische situatie. Toch kan het geen kwaad om ook eens de andere kant van het verhaal te bekijken.

Op de website www.pointofnoreturn.eu staan de aangrijpende verhalen opgetekend van twintig uitgeprocedeerde asielzoekers die onmogelijk kunnen terugkeren naar het land van herkomst. Neem bijvoorbeeld de zestienjarige Tidiane uit Mali. Hij vluchtte vanwege de burgeroorlog naar Frankrijk maar dreigt nu uitgezet te worden naar het land waar hij niemand meer kent. De verhalen vormen een aanrader voor iedereen die zicht afraagt wat nu eigenlijk de keerzijde is van de strenge Europese immigratiepolitiek.

BOEKEL DE NERÉE

Het logo met roze en wit van Boekel de Nerée is goed zichtbaar als NOVUM met de trein op Station Amsterdam-Zuid aankomt. In het grote gebouw huizen ongeveer 150 advocaten en een iets kleinere groep notarissen. NOVUM heeft de eer om een alumnus van de Universiteit Leiden te spreken: Daniël Brand. Hij is derdejaars advocaat-stagiaire bij Boekel.

Hoe ben je bij Boekel terecht gekomen?

Tijdens mijn master bezocht ik de STEP In-housedag. Ik was me aan het oriënteren op kantoren maar wist nog niet echt welk kantoor mij aansprak. Tijdens de borrel raakte ik in gesprek met de recruiter van Boekel en die raadde mij de Vastgoedafdeling aan omdat ik sterke interesse had in het algemene verbintenissenrecht. Aan dat advies heb ik veel gehad! Ik ben een jaar werkstudent geweest bij Vastgoed en toen heb ik vanaf die plek verder gesolliciteerd. Twee jaar ben ik bij die afdeling werkzaam geweest. Een half jaar geleden ben ik overgestapt naar de sectie Banking and Finance.

Hoe was die overgang?

Op de afdeling Vastgoed had ik echt mijn draai gevonden. Ik wist hoe de afdeling werkte en had goed contact met mijn collega's.

Bij Banking begon ik weer een beetje van voren af aan. Dat was best knokken in het begin, maar ook een uitdaging. Wat ik erg leuk aan Banking vind, is dat het een hele internationale praktijk is. Alle correspondentie is in het Engels. Over mijn eerste mail van een paar regels deed ik – bij wijze van spreken – nog een half uur, terwijl ik voor dezelfde mail nu maar een paar minuten nodig heb. Het is fantastisch om die vooruitgang bij jezelf te zien.

Is het de bedoeling van Boekel dat alle stagiaires op twee afdelingen werken?

Vroeger was het verplicht om over te stappen halverwege je stage, maar daar is het kantoor van afgestapt. Als je wilt wisselen van sectie wordt dat wel aangemoedigd. Ik raad het iedereen ook van harte aan. Het is fijn om ook voor een andere partner te werken. Iedereen heeft toch weer net een andere aanpak. Het is prettig om in elk geval twee verschillende werkwijzen mee te krijgen.

Het einde van je tijd als stagiair komt nu in zicht, baart je dat zorgen?

Een beetje, ik wil namelijk graag blijven. Er moet toch voldoende ruimte zijn en dat valt moeilijk van te voren in te schatten. Gelukkig is het wel het uitgangspunt van Boekel om mensen die worden aangenomen als advocaat-stagiair te laten blijven als medewerker.

Krijg je vooral werk van je patroon of krijg je het van de hele afdeling?

Hoewel dit natuurlijk wel wat kleinere dossiers waren, had ik bij Vastgoed al snel mijn eigen zaken. Bij Banking en Finance is dat anders, omdat er in teamverband gewerkt wordt. Je werkt met een groep samen aan een transactie. Iedereen doet een stukje.

Hoe is het contact binnen kantoor?

Ga je vooral om met de mensen van je eigen sectie?

Tijdens de lunch zit je altijd met je eigen sectie. Maar voornamelijk onder de jongere advocaten is er een grote vermenging. Op de Law Firm School krijg je veel binding met je medestudenten en binnen kantoor zijn er verschillende commissies waar aan je mee kunt doen. Ik heb zelf in de cabaretcommissie gezeten een jaar geleden. Vorige week ging ik nog met dezelfde groep uit eten en daarna de stad in, we zijn dus nog steeds erg hecht.

Daniël Brand

Wat houdt de Law Firm School in?

Vanuit de Orde wordt aan advocaat-stagiaires onderwijs gegeven. Dat hebben de stagiaires van Boekel ook, het is alleen anders. Je hebt ongeveer om de week ongeveer twee dagen intern ergens buiten Amsterdam. Daar leer je heel veel van. Je krijgt ook nog een aantal aanvullende vakken. Dus als je denkt dat als je met je master klaar bent met studeren, dan vergis je je dus!

Is de crisis merkbaar bij Boekel?

Het is tijdelijk een stuk rustiger geweest. De afgelopen jaren zijn ook minder advocaat-stagiaires aangenomen. Maar dat zag je bij alle kantoren wel. Bij kleine kantoren is het in sommige opzichten makkelijker omdat zij maar een klein team aan de gang hoeven te houden terwijl je hier grote projecten nodig hebt. Zeker bij de sectie van M&A. Maar nu gaat het weer goed. De markt is weer aan het aantrekken. Het laatste kwartaal van vorig jaar was weer super en iedereen is weer druk aan het werk!

Heeft Boekel ook vestigingen in het buitenland?

Boekel heeft een kantoor in Londen. Het kantoor is voornamelijk gericht op marketingactiviteiten. Er werken drie vaste medewerkers. Verder worden er wekelijks mensen vanuit Amsterdam ingevlogen waaronder de partner waar ik voor werk. Vanaf april zal ik zelf voor zes maanden aan de slag gaan in Londen. Daar ga ik hetzelfde doen als bij de sectie van *Banking and Finance*, maar er zal wel meer klantencontact bij kijken. Daar kijk ik erg naar uit!

Wat voor studenten zoekt Boekel?

Ik denk dat Boekel het belangrijk vindt dat je goed bent in wat je doet. Maar daarnaast ook dat je meedoet met de activiteiten van kantoor. Dat je komt naar de borrels en dat je initiatief toont. Dus zowel het werkaspect als het sociale aspect, is belangrijk. Buitenlandervaring wordt op kantoor ook erg gewaardeerd. Ik zal iedere student ook aanraden een stage te lopen voordat je gaat solliciteren. Daarmee toon je aan dat je initiatief neemt en niet alles alleen maar op je af laat komen.

Wonen alle medewerkers in Amsterdam?

Ik woon eerlijk gezegd pas net in Amsterdam en heb nog een hele tijd heen en weer gereisd. Het is echter wel het leukste om hier te gaan wonen als je bij Boekel werkt, zodat je op vrijdag na de borrel met collega's ook nog mee de stad in kan. Amsterdam vormt na je studententijd een heel erg goed substituuut voor Leiden en is een leuke plek om je werkende leven op te starten. Er zijn veel leuke plekken om wat te eten of om naar de kroeg te gaan. Ik woon nu in een leuk appartement aan het Vondelpark met drie vrienden. Door met vrienden te wonen hebben we toch een klein beetje het studentenleven erin gehouden.

Zie je het voor je dat je hier over tien jaar nog zit?

Zeker. Ik vind Boekel een fantastische club mensen en ik zou niet naar een ander kantoor willen. De afgelopen jaren heb ik hier mijn plekje gevonden. Ik voel me erg prettig bij dit kantoor. De grote kantoren op de Zuidas zijn allemaal kwalitatief goede kantoren, maar voor jezelf is het belangrijk om een plek te vinden waar je je thuis voelt. Dat is bij mij wel gelukt.

Boekrecensie

Dit zijn de namen

In Michailopol, een kleine stad aan de grens van de voormalige Sovjetunie, duikt uit het niets een groep verdwaalde vluchtelingen op. Als “vuile, uitgehongerde verschijnse-len” spoken ze door de stad totdat Pontus Beg, de politie-commissaris van de stad, ze laat oppakken op verdenking van moord. Bij zich dragen ze namelijk het gebeente van een van hen, die als de vele anderen de reis door de steppe van Oost-Europa niet heeft overleefd. Dit op zich zelf al bijzondere feitencomplex vormt het vertrekpunt van het boek *Dit zijn de namen*, het nieuwste werk van Tommy Wieringa dat in 2013 is bekroond met de Ex Libris Literatuurprijs. Het boek verenigt op vloeiende wijze het verhaal van de groep vluchtelingen met het verhaal van Pontus Beg, hetgeen uitmondt in een diepzinnige roman over migratie en geloof.

De zoektocht naar een nieuw begin

Als de vluchtelingen aankomen in Michailopol, hebben ze al een lange zwerftocht door de steppe van Oost-Europa achter de rug. Allen willen ze het Oosten ontvluchten in de hoop in het Westen een beter bestaan te kunnen vinden. Ze hebben hun gehele vermogen bijeengeschraapt om zo een mensensmokkelaar te kunnen betalen voor een illegale rit over de grens. Wanneer zij eenmaal worden afgezet, worden ze door hem de steppe ingestuurd. “Alsmaar naar het westen”, zo luidt zijn opdracht, dan moeten ze binnen enkele uren aankomen in de bewoonde wereld. Maar de vluchtelingen komen bedrogen uit. Hun vermoeden dat de mensensmokkelaar niet een grens heeft overgestoken, maar een grens heeft nagebootst, blijkt juist te zijn. Ze blijken in hun eigen land in een willekeurige richting de steppe te zijn ingestuurd. De uren worden dagen en dagen worden weken, en nergens is een teken van civilisatie te bekennen. Gaandeweg verslijten zowel hun lichamen als hun dromen op een betere toekomst. De levensomstandigheden zijn erbarmelijk. Drinkwater hebben ze niet. Uit alle wanhoop likken ze in de ochtend de dauw van een stuk plastic dat ze avond daarvoor over de grond hebben uitgespreid. Door een gebrek aan levensmiddelen en extreme weersomstandigheden krimpt de groep snel in. De eerste vrouw die overlijdt, krijgt nog een graf. De rest van de gesneuvelden laten ze achter als prooi voor de roofdieren, nadat ze die hebben beroofd van

diens bezittingen. Een van de overledenen nemen ze echter mee; in de groep is inmiddels het geloof ontstaan dat hij ze de weg zal leiden naar de bewoonde wereld.

De zoektocht naar een geloof

In de andere verhaallijn van *Dit zijn de namen* staat het leven van politiecommissaris Pontus Beg centraal, die later de vluchtelingen zal oppakken wegens de verdenking van moord. Pontus' onverschillige karakter lijkt te zijn gevormd door de stad, die de

De verhoudingen zijn vastgelopen
in de modder van corruptie;
niemand kan een ander tot de orde roepen
want iedereen heeft vuile handen.

laatste decennia is gestagneerd tot een corrupt gat waar georganiseerde misdaad en corruptie de boventoon voeren. De verleiding is voor hem groot om zelf ook deel uit te maken van het systeem aan georganiseerde misdaad waaraan de stad gedoemd is ten onder te gaan: “De verhoudingen zijn vastgelopen in de modder van corruptie; niemand kan een ander tot de orde roepen want iedereen heeft vuile handen. Niemand kijkt verder dan zijn eigen belang. Geen bestuurder of overheidsfunctionaris die aan de lange termijn denkt. Het is een systeem dat je deelname eist; doe je dat niet, dan plaats je jezelf buitenspel. Het corrupteert uiteindelijk zelfs de zuiverste ziel.”¹

De zuivering van de ziel is echter precies waar Pontus naar streeft. Een ontmoeting met de laatste rabbijn van de stad biedt uitkomst. Het gesprek doet hem het vermoeden rijzen dat zijn moeder hem zijn gehele leven lang haar Joodse identiteit heeft achtergehouden. Het idee dat hij daarom ook een Jood zou kunnen zijn, houdt hem vervolgens in de greep. De gedachte dat hij kan worden gedoopt in het heilige water, dat hij zich kan reinigen van al het vuil van de wereld dat hij dagelijks aanschouwt, lijkt zijn leven ineens een zekere zin te geven.

Samenvloeiing

Wanneer de verhalenlijnen van Pontus en de groep vluchtelingen geleidelijk in elkaar overlopen, is het duidelijk welke kant Wieringa met zijn boek op wil. Hij wil de oorsprong van religie beschrijven; hij wil verklaren hoe het kan dat uit het niets de behoefte aan een religie kan ontstaan. Dit doet Wieringa erg fraai door aansluiting te zoeken bij het verhaal over Mozes en de Israëlieten zoals dat in de Exodus staat beschreven. Net zoals de vluchtelingen zwerven Mozes en de Israëlieten eindeloos over het aardoppervlak in de hoop het beloofde land te vinden, en net zoals de vluchtelingen leggen zij hun hoop in de handen van datgene dat zij aanbidden. En zoals Mozes tijdens zijn zwerftocht het lichaam van Jozef bij zich heeft gedragen, zo dragen de vluchtelingen het gebeente van een van de overledenen bij zich. Het is met name deze vergelijking die Pontus fascineert. Zijn ontmoeting met de vluchtelingen heeft zijn behoefte bij een geloof te horen doen vergroten.

Slotopmerkingen

Naast een zoektocht naar de kiem van religie, draagt Wieringa's roman ook bij aan de verbeelding van de immigratiepraktijk. Door met veel aandacht en detail de lijdensweg van de groep vluchtelingen te beschrijven, krijgt de lezer begrip voor de rechteloze situatie waar zij in terecht zijn gekomen. De poging tot illegale immigratie, de plunderingen, de dode lichamen die ze beroven; Wieringa weet de omstandigheden zo te schetsen dat deze misdrijven als vanzelfsprekend overkomen. Om dezelfde reden verbaast de lezer zich ook niets over de vele delicten die zich voltrekken in Michailopol. Deze gedetailleerde verklaringen voor immoreel gedrag zorgen ervoor dat het literaire werk van Wieringa ook voor de juridische lezer interessant blijft. ■

¹ T. Wieringa, *Dit zijn de namen*, Amsterdam: De bezige bij 2013, P. 219.

De Stelling

Gevangenen moeten zestien euro per dag meebetalen aan hun detentie

Maarten von Balluseck

Masterstudent Staats- en bestuursrecht (en voormalig NOVUM redacteur)

Er is hier sprake van het uitbreiden van bepalingen uit het Wetboek van Strafrecht. Waar een gevangenisstraf wordt opgelegd zal door het toepassen van deze nieuwe bepaling tegelijkertijd ook effectief gezien een geldboete worden opgelegd van 16 euro per dag, hetgeen mij vanuit het oogpunt van ons rechtssysteem zeer onwenselijk lijkt. Dit is gewoon typisch zo'n Teeven maatregel. Ik denk dat de meerderheid van de Leidse rechtenstudenten wel begrijpt wat ik hiermee bedoel. Denk maar eens na hoezeer je de kans op recidive vergroot wanneer je iemand vrijlaat uit de gevangenis en ze vervolgens nog een trap na geeft door ze op te zadelen met een schuld die ze zullen moeten terugbetalen. Dit terwijl ze nog geen werk hebben en bovendien zo diep in de schulden zouden kunnen zitten dat ze geen hypotheek kunnen afsluiten of huur betalen voor een aanvaardbaar onderkomen. De veroordeelde denkt 'vrijheid blijheid, eindelijk heb ik mijn straf uitgezeten', maar wordt toch nog gekastijd na zijn vrijheidsstraf al te hebben afgerond. Dit is in mijn mening onaanvaard-

baar en bovendien in strijd met de beginselen van ons rechtssysteem.

Kevin Mendeszoon

Tweedejaars student International Business Law

Een van de doelen van ons strafrechtelijk systeem is om criminelen te doen boeten voor hun overtredingen door het uitzitten van een gevangenisstraf. Wanneer ze voldoende gestraft zijn voor hun daden mogen ze dan ook weer re-integreren in de maatschappij. Van de vele gedetineerden die jaarlijks terugkeren in de maatschappij is er dan ook een redelijk aantal geweest dat onder de juiste omstandigheden re-integreert.

De regering wil hier nu verandering in gaan brengen door gedetineerden vaak ook na hun opsluiting nog te gaan laten betalen voor hun verblijf in de cel. In een gemiddeld geval zou de schuld ook wel op kunnen lopen tot circa 12,000 euro! Ik denk dat Fred Teeven en de regering van *good ol' boy* Rutte hier weer eens een aantal overwegingen achterwegen laten.

Ten eerste schijnt justitie het resocialisatiebeginsel, neergelegd

in de Penitentiaire Beginselenwet (PBW) aan zijn laars te lappen. Dit beginsel impliceert dat vrijheidsbenemende maatregelen zoveel mogelijk dienen te zijn ingericht om de voorbereiding van de in de maatschappij terugkerende persoon te bevorderen.

Hieruit volgt als tweede *non-issue* (voor de regering) dat ex-gedetineerden in moeilijke financiële situaties snel geneigd zijn om weer het criminele circuit op te zoeken om te kunnen overleven. Naast andere creatieve bezuinigingsideeën, iets waarvan deze regering een sport van heeft gemaakt, is het maar de vraag in hoeverre het meebetalen van de detentie de staatskas vult gezien dat ex-gedetineerden na terugkeer in de maatschappij uitkeringsgerechtigd zijn. Overigens zal de overheid voordat er nog een cent binnenkomt al geld moeten uitgeven om een systeem op te zetten en lopende te houden voor het incasseren van de verschuldigde bedragen.

Is het dan misschien niet een idee om de uitkering van ex-gedetineerden voor onbeperkte periode met zestien euro te verlagen en dat geld te verplaatsen naar justitie? Zo kan het kabinet over een periode van langer dan twee jaren hetzelfde geld binnen halen met minder pijnlijke gevolgen voor de ex-gedetineerde. Ook belangrijk is dat de gehele samenleving in de context van criminaliteitscijfers ook bij deze oplossing gebaat is.

Worden er echt bruggen geslagen met deze maatregel? Ik vraag het mij af. De morele rechtvaardiging en de *business sense* van deze bezuinigingsmaatregel blijven wat mij betreft ver te zoeken.

Inge Verhagen

Derdejaars student Rechtsgeleerdheid

Een goede vraag is dat. Ik denk dat het nogal afhangt van het geval. In principe ben ik dan ook voor, maar geloof wel dat er wat flexibeler om mag worden gegaan met dit strakke bedrag van 16 euro. De preventieve werking lijkt mij voldoende rechtvaardiging voor het opleggen van deze maatregel, mensen zullen immers wel twee keer nadenken voordat zij het risico nemen van een ver-

lengde opsluiting waarvoor zij dan ook nog eens moeten betalen. Bij de toepassing van de sanctie vind ik echter wel dat gelet moet worden op bijvoorbeeld de duur van de detentie en de draagkrachtigheid van de gedetineerde. Er bestaat natuurlijk een aanzienlijk verschil tussen een recidiverende winkeldief die 16 euro per dag moet betalen en anderzijds een frauduleuze bankier die met hetzelfde bedrag wordt geconfronteerd. Het enkele feit dat deze bankier wel langer zou moeten zitten compenseert dan als nog niet voldoende het verschil in vermogendheid tussen de twee veroordeelden. Ik ben zeer benieuwd hoe justitie er op deze punten voor gaat zorgen dat iedere veroordeelde naar draagkracht betaalt. Anders zou het systeem wellicht averechts kunnen gaan werken wanneer de winkeldief de gevangenis verlaat met een schuld waarvan hij niet weet hoe hij die terug moet betalen. Dit neemt echter niet weg dat het hoog tijd is dat gevangenen ook zelf gaan bijdragen aan de kosten van hun verblijf in de gevangenis. Ik vind deze maatregel een goed idee.

Vera Belderbos

Derdejaars student International Business Law

Gemiddeld verdient de Nederlandse gevangene 75 cent per uur. Per dag telt dit op tot niet meer dan zes euro. Voor elke dag dat een gevangene vast zit verbeurt hij dus een bedrag van tien euro. Het gevolg hiervan is dat de gedetineerde na het uitzitten van zijn straf in een slechtere positie komt te staan dan voorafgaand daaraan. Hier komt ook nog eens bij dat het vaak zeer moeilijk is voor ex-gedetineerden om werk te kunnen vinden. Het resultaat hiervan is dan dat de gevangene niet weet hoe hij zijn schulden moet kwijten, met alle gevolgen van dien.

Bovendien lijkt er sprake te zijn van een dubbele bestraffing: zowel een gevangenisstraf als een geldboete. Het Wetboek van Strafrecht stelt vaak een gevangenisstraf of een geldboete. Hoewel deze kostenvergoeding misschien niet expliciet als geldboete wordt opgelegd, lijkt dit impliciet toch wel het geval te zijn.

Column

De mondige burger en de fundamenteën van ons strafrecht

Op 24 november 2012 schoot een politieagent de toen 17-jarige Rishi neer. Rishi overleed later in het ziekenhuis aan zijn verwonding. Hij werd aangemerkt als vuurwapengevaarlijk, vluchtte toen hij door drie politieagenten werd benaderd, en maakte vervolgens een verdachte beweging door een zwart voorwerp uit zijn jas- of broekzak te halen. Op dat moment besloot een van de agenten een schot te lossen, met de dodelijke afloop als gevolg. Het Openbaar Ministerie ging over tot vervolging, en op 23 december 2013 werd de zaak behandeld door de rechtbank Den Haag. De zaak kreeg veel aandacht en bracht veel emotie en commotie teweeg. Mensen gingen de straat op om te demonstreren tegen politiegeweld en de advocaat van de nabestaanden wilde de staat aansprakelijk stellen voor het voorval, omdat de regels voor vuurwapengebruik volgens hem te ruim zijn. Waar het niet over ging was het feit dat het Openbaar Ministerie de tenlastelegging heeft gewijzigd onder druk van de nabestaanden, dat dit past in de huidige trend waarin slachtoffers (en nabestaanden) een prominente plaats in het strafproces krijgen, en dat deze trend met argusogen bekeken moet worden omdat het indruist tegen de fundamenteën van ons strafrechtstelsel.

Na sluiting van het onderzoek naar de dood van Rishi op 8 mei 2013 werd door het Openbaar Ministerie besloten de verdachte te vervolgen voor doodslag. Dit tegen het verzoek van de nabestaanden in de aangifte in; zij wilden dat de verdachte voor moord werd vervolgd. Enkele maanden later, op 2 december 2013, diende een nieuwe raadsman op grond van artikel 12 van het

Wetboek van Strafvordering namens de nabestaanden een klacht in bij het Gerechtshof Den Haag; doodslag zou niet de zwaarte van de gebeurtenis omvatten – ook moord moest ten laste worden gelegd. Hierdoor stond het Openbaar Ministerie voor een dilemma: de zaak aanhouden teneinde de uitkomst van de artikel 12-procedure af te wachten, of de tenlastelegging wijzigen en de verdachte ook te vervolgen voor moord. Door de artikel 12-procedure vlak voor de behandeling van de zaak te entameren, werd een voor de verdachte zeer ongunstige positie gecreëerd: of zijn zaak zou aangehouden worden, of hij zou ook moord ten laste gelegd krijgen. Het OM heeft voor de tweede optie gekozen. De rechtbank heeft kort maar krachtig commentaar geleverd op dit dilemma en de uiteindelijk gemaakte keuze:

“De rechtbank heeft begrip voor de door het Openbaar Ministerie gemaakte keuze, maar voegt daaraan wel toe dat hierdoor afbreuk is gedaan aan de centrale rol van het Openbaar Ministerie in het Nederlandse strafprocesrecht en dat de beschuldiging van moord buitengewoon grievend is voor verdachte. Nodeloos grievend bovendien, omdat uitgesloten moet worden geacht dat het beklag zou leiden tot een bevel aan het Openbaar Ministerie om verdachte ook voor moord te vervolgen.”

Het gedrag van de nabestaanden in deze zaak laat zien dat de mondige burger heden ten dage steeds meer deel wil uit gaan maken van en invloed wil kunnen uitoefenen op het strafproces. In de politiek is hier gehoor aan gegeven door slachtoffers spreekrecht te geven en door een wetsvoorstel in te dienen dat het mogelijk maakt om slachtoffers een advies uit te laten brengen aan de strafrechter ten aanzien van onder andere de schuldvraag en de strafmaat. Hierdoor wordt het huidige strafproces beïnvloed door actoren die traditioneel gezien geen procespartij zijn. Slachtoffers en nabestaanden zijn om een goede reden geen procespartij. De grondslag voor ons strafrecht wordt grotendeels gevonden in het verlichtingsdenken, waarin rationaliteit voorop staat. Emotie moet ter voorkoming van wraak en eigenrichting geen plaats hebben in het strafproces. Gevolg van het verlichtingsdenken was de ontwikkeling van een magistratelijk Openbaar Ministerie dat vanuit het algemeen belang ging vervolgen en een strafproces waarin dus geen plaats was voor de emoties van het individuele slachtoffer.

De rechtbank stelt dan ook vast dat door de tenlastelegging onder druk van de nabestaanden te wijzigen er afbreuk is gedaan aan de centrale rol van het Openbaar Ministerie. De verdachte vervolgen voor moord was absoluut kansloos – nergens bleek uit dat er sprake was van kalm beraad en rustig overleg. De rechtbank zegt dan ook met zoveel woorden dat het beklag van de nabestaanden niet tot een bevel van het Hof had kunnen leiden om moord in de tenlastelegging op te nemen. De nabestaanden hebben door het zo laat entameren van een artikel 12-procedure dus invloed gehad op de inhoud van de vervolgingsbeslissing. De rationaliteit moest plaatsmaken voor de emotie. De emotionele grondslag van deze actie van de nabestaanden druist in tegen het rationale verlichtingsdenken, en daarmee dus ook tegen het fundament van ons strafrecht.

Moord werd desondanks dus opgenomen in de tenlastelegging. Een compleet kansloze actie: nadat de officier van justitie tot vrij-spraak had gerequireerd, oordeelde de rechter dat de verdachte vrij werd gesproken van moord en deed dat af in vijf zinnen. Daarmee was moord op de tenlastelegging niets meer dan, zo zegt de rechtbank, nodeloos grievend voor de verdachte. Maar het is niet alleen de verdachte die benadeeld is door deze actie. Het toevoegen van moord aan de tenlastelegging gaf namelijk

valse hoop aan de nabestaanden en die valse hoop resulteerde in onbegrip bij het horen van het oordeel van de rechtbank. Dat onbegrip resulteerde vervolgens weer in gezagsverlies van politie en justitie. Zo werd er vanaf de publieke tribune tijdens de terechtzitting geroepen dat “agenten dus alles kunnen maken” en werd de rechtszaak door een vriend van Rishi bestempeld als een “poppenkast”. De rechtbank benadrukt echter in het vonnis dat de emotie van de nabestaanden geen rol heeft gespeeld en mocht spelen in het oordeel van de rechtbank:

“De rechtbank is zich er (...) van bewust – het klaagschrift van (de raadsman van) de nabestaanden op de voet van artikel 12 Sv en de ter terechtzitting voorgelezen verklaring van de nabestaanden getuigen daarvan – dat haar oordeel voor de nabestaanden teleurstellend is. Het spreekt echter vanzelf dat dit geen rol heeft gespeeld – en ook niet mag spelen – in haar oordeel over wat in deze strafzaak aan verdachte is verweten.”

De fundamenteën van ons strafrechtstelsel ondersteunen traditiegetrouw een strafproces dat wordt vormgegeven door professionals en dat gevoerd wordt op basis van juridisch-rationale overwegingen en argumenten. De veranderende maatschappij, waarin het individualisme steeds sterker wordt en dus de burger steeds mondiger, stelt andere eisen aan het strafrecht: de burger wil meer gehoord worden. Zoals gezegd wordt door de politiek gehoor gegeven aan die wens. Maar daarmee wordt wel de flexibiliteit van het strafrecht op de proef gesteld. Het is maar de vraag of de fundamenteën van het strafrecht gemaakt zijn om de ontwikkeling richting een strafrecht dat beïnvloed wordt door niet-professionele actoren te (blijven) dragen. In deze zaak was in ieder geval niemand beter af: de verdachte niet, de nabestaanden niet, de rechtspraak niet en de politie niet. Deze zaak laat ook zien dat het tijd is om na te gaan denken over fundamentele vragen aangaande ons strafrechtstelsel. Het is maar de vraag of de opmerking van de rechtbank dat emotie geen rol heeft gespeeld en ook niet mocht spelen in het oordeel van de rechter, op de lange termijn houdbaar is. **N**

De fundamenteën van ons strafrechtstelsel ondersteunen traditiegetrouw een strafproces dat wordt vormgegeven door professionals en dat gevoerd wordt op basis van juridisch-rationale overwegingen en argumenten. De veranderende maatschappij, waarin het individualisme steeds sterker wordt en dus de burger steeds mondiger, stelt andere eisen aan het strafrecht: de burger wil meer gehoord worden. Zoals gezegd wordt door de politiek gehoor gegeven aan die wens. Maar daarmee wordt wel de flexibiliteit van het strafrecht op de proef gesteld. Het is maar de vraag of de fundamenteën van het strafrecht gemaakt zijn om de ontwikkeling richting een strafrecht dat beïnvloed wordt door niet-professionele actoren te (blijven) dragen. In deze zaak was in ieder geval niemand beter af: de verdachte niet, de nabestaanden niet, de rechtspraak niet en de politie niet. Deze zaak laat ook zien dat het tijd is om na te gaan denken over fundamentele vragen aangaande ons strafrechtstelsel. Het is maar de vraag of de opmerking van de rechtbank dat emotie geen rol heeft gespeeld en ook niet mocht spelen in het oordeel van de rechter, op de lange termijn houdbaar is. **N**

Verenigingen grotius

Waarde lezer,

Het nieuwe jaar is begonnen en het begin van een jaar is altijd een goed moment om zowel terug te blikken op het jaar als vooruit te kijken. Met de jaarwisseling in het vooruitzicht zijn er bij de juridische faculteitsvereniging nog heel wat mooie dingen gebeurd: een prachtig congres met het thema 'Banken in nood: redden of laten vallen?', een Algemene Ledenvergadering waarin de nieuwe commissieleden zijn benoemd en een spetterend feest met al thema 'Caribbean Christmas'. Uiteraard mogen wij ook de inzamelingsactie voor een basisschool in Zuid-Afrika, de lezing over privacy-wetgeving, het Strafrechtelijk Dictee, de studiereisbekendmakingsborrel – we gaan naar Shanghai (!) – en het bezoek aan de rechtbank Amsterdam niet vergeten. Tot slot is JFV Grotius, na een zware verbouwing, fris het nieuwe jaar ingegaan met een nieuwe vloer en een nieuwe inrichting in de bestuurskamer.

Aan 2014 zijn wij spetterend begonnen met een nieuwjaarsborrel, waar voor alle leden een glaasje Prosecco klaar stond, en ook de skireis naar La Joue du Loup was een groot succes. Om het tweede semester ook voor alle leden goed te laten beginnen had JFV Grotius in de laatste week van januari de boekverkoop, waar alle leden met 10% korting hun boeken konden ophalen.

Laten we echter niet te lang blijven hangen in 2013, maar vooral vooruitkijken naar wat ons allemaal te wachten staat!

In februari staat de leden weer genoeg moois te wachten. Zo is er de Tweede Kamer-week, met een gastcollege door Tweede Kamerlid Jeroen Recourt met aansluitend een debat en daarnaast wordt er een bezoek aan de Tweede Kamer gebracht. Ook het jaarlijkse facultaire Gala, georganiseerd door JFV Grotius en Corpus Delicti, dit jaar met het thema 'A Touch of Red', is een evenement dat je niet mag missen!

Daarnaast komt de jaarlijkse facultaire ouderdag steeds dichterbij. Deze dag, georganiseerd door de eerstejaarscommissie van JFV Grotius, is er om de ouders van alle eerstejaars studenten aan de faculteit de mogelijkheid te geven eens een kijkje te nemen binnen de muren van het Kamerlingh Onnes Gebouw, en met eigen ogen te zien dat hun kind wel degelijks iets nuttigs doet met de studietijd.

Wij kijken in ieder geval uit naar een goed en succesvol 2014, waarin we jou, waarde lezer, veel hopen te mogen verwelkomen bij de vele activiteiten en evenementen van de Juridische Faculteitsvereniging Grotius.

Met vriendelijke groet,
Namens het 93e bestuur der JFV Grotius,
Koen Hamelink, praeses

Faculteits- zaken

Céril van Leeuwen is dit studiejaar ('13-'14) de assessor (student-lid) van het faculteitsbestuur van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid. Zij behartigt de belangen van de studenten binnen het faculteitsbestuur op het gebied van onderwijs, organisatie en onderzoek.

Contactinformatie:

Adres: Steenschuur 25, kamer B.4-38, 2311 ES Leiden

Telefoon: 071 527 7621

Email: assessor@law.leidenuniv.nl

Spreekuur op woensdag van 09.00 tot 10.00 uur

Het is 2014 en iedereen begint hopelijk met een frisse start aan het tweede semester van het studiejaar in een nieuw kalenderjaar. Het semester waarin nieuwe vakken starten, bachelorscripties geschreven worden en waarin de pleitessies voor Moot Court gehouden worden.

Enkele eerstejaarsstudenten hebben misschien onder de kerstboom nagedacht over hun studieresultaten en de keuze om wel of niet door te gaan met hun studie. Anderen, waaronder ikzelf, hebben nagedacht over hun vervolgkeuze betreffende masters, het opvullen van de keuzeruimte met minoren of het volgen van keuzevakken aan de "eigen" dan wel een andere faculteit. Weer anderen zullen overwegen om een stage te gaan lopen of een buitenlandervaring op te gaan doen. Aan het begin van het nieuwe kalenderjaar wordt er van de studenten verwacht om veel keuzes te maken en beslissingen te nemen. Hopelijk stond je al in de startblokken en heb je inmiddels de juiste keuzes gemaakt.

Er zijn echter diverse onzekerheden die het wellicht moeilijk maken om een weloverwogen keuze te maken. Zo is er nog geen politiek besluit genomen betreffende de invoering van het sociaal leenstelsel in de bachelor en masterfase en een alternatief vervoersarrangement voor de huidige Ov-kaart. Tevens moet je rekening houden met de vierjaarstermijn en het bindend studieadvies. Geconcludeerd kan worden dat je als student veel keuzes moet maken onder onzekere omstandigheden. Dit kan leiden tot keuzestress. Uit een onderzoek naar keuzestress onder studenten is gebleken dat dit soort stress ontstaat door "het zelfontplooiingsideaal door het doorgeslagen individualisme."¹ Gelukkig hoeft dit niet zo te zijn voor de Leidse student.

Immers, binnen de faculteit worden er verschillende helpende handen geboden bij het maken van de studie gerelateerde keuzes. Zo zijn er helpende handen van het Onderwijsinformatiecentrum, het Bureau Internationaal Onderwijs, de loopbaancoach, de alumni officer, de studieadviseurs en waar kan, bied ik jullie ook graag een helpende hand. De individuele student maakt uiteindelijk zelf de keuze, maar het keuzeproces hoef je aan onze faculteit niet alleen te doorlopen.

Bureau Internationaal Onderwijs (BIO) biedt je een helpende hand door je te helpen met het organiseren van je buitenland verblijf. Het BIO heeft er voor gezorgd dat je een ruime keuze uit verschillende uitwisselingslanden hebt. Onlangs heeft de faculteit

nog nieuwe uitwisselingsovereenkomsten afgesloten met gerenommeerde universiteiten in Israël en Canada. Nieuwsgierig naar welke landen de faculteit nog meer overeenkomsten mee heeft? Bezoek de site van BIO! En mocht je geen ruimte hebben om naar het buitenland te gaan, dan kan je ook in de buitenlandstemming komen door veel tijd door te brengen in de net geopende Global Lounge. Zo kan je dus toch in contact komen met uitwisselingsstudenten, maar dan in Leiden.

Voor je keuzestress wat banen en stages betreft, kan je terecht bij de loopbaancoach. Zij helpt je onder andere je CV zo interessant mogelijk op te stellen, je voor te bereiden op sollicitatiegesprekken en assessments of te kijken welk carrièreperspectief bij je past.

De alumni officer zal in 2014 het alumnibestand verstevigen en uitbreiden en kijken wat de Leidse alumni voor de huidige studenten kunnen betekenen. De alumni officer zal met de projecten en activiteiten die nu op stapel staan, willen bereiken dat alumni die gepokt en gemazeld zijn in hun vakgebied, hun ervaringen en deskundigheid zullen delen met studenten. Uiteraard hopen we dat door de banden aan te halen met de alumni, er meer stageplaatsen of carrière mogelijkheden beschikbaar worden gesteld voor de studenten. Uiteindelijk zal de alumni officer er ook voor zorgen dat jij na je studie een helpende hand aan de huidige studenten kan bieden.

Hebben deze helpende handen je keuzestress weggenomen en wil je na je master nog doorgaan met studeren? Dan heb je ook nog een ruime keuze uit het advanced master programma. Dit wordt naar alle waarschijnlijkheid in 2014 zelfs nog met drie masters uitgebreid.

Kortom, 2014 kan een mooi nieuw studiejaar worden. Uiteraard moet je het uiteindelijk zelf maken en invullen. Probeer je niet te veel te laten meeslepen door keuzestress, want daarvoor is je studietijd te uniek!

Ik wens jullie allemaal een heel goed, mooi, gezond en leerzaam 2014 toe! Geniet van wat je doet!

¹ Enquête 'Zingeving en Geloof' Studenten.net en IFES

Universiteit Leiden

FACULTEITSAGENDA NOVEMBER

Februari

6 feb

6 feb

7 feb

11 feb

12 feb

24 feb

25 feb

26 feb

27 feb

28 feb

Promotie mr. M.J. Dubelaar

Let's Get Social

Dies Natalis Universiteit Leiden (tussen 13.00-17.00uur onderwijsvrij)

Meeloopdag Rechten

Ontbijt met de decaan

Faculteitsraad

Afstuderen (criminologie)

Afstuderen (notarieel recht)

Afstuderen (rechtsgeleerdheid en jeugdrecht)

Afstuderen (fiscaal recht)

Maart

4 mrt

8 mrt

10 mrt

17 mrt

17 mrt

24 mrt

24 mrt

25 mrt

25 mrt

26 mrt

27 mrt

28 mrt

Tentamenperiode (t/m 8 maart)

Masterdag

Meeloopdag Rechten

Meeloopdag Criminologie

Oratie prof. mr. S.J.H. Gijrath

Meeloopdag Recht en Bedrijf

Vergadering Faculteitsraad

Promotie mrs. C. Chamberlain Bolanos

Afstuderen (criminologie)

Afstuderen (notarieel recht)

Afstuderen (rechtsgeleerdheid en jeugdrecht)

Afstuderen (fiscaal recht)

Column

Advocaat en redelijkheid

Vorige keer hebben we het over de rechter gehad en het belang van oordeelsvermogen voor dit ambt. Dit belang bleek minstens even groot te zijn als het belang kennis van het recht te hebben. Sedert Aristoteles (*Ethica Nicomachea* boek VI) wordt oordeelsvermogen gezien als een aspect van de verstandigheid. In deze column wil ik het hebben over een ander aspect van de verstandigheid, namelijk de redelijkheid oftewel de billijkheid, waaraan Aristoteles, op de zojuist genoemde plek, eveneens zeer beharzenswaardige woorden wijdt. (Redelijkheid oftewel billijkheid? Ja inderdaad, want het zijn synoniemen. De frase ‘redelijkheid en billijkheid’ in het Nederlands burgerlijk recht is dan ook dubbelop.)

Laten we het begrip bespreken aan de hand van de figuur van de advocaat. Iedere enigszins ingewijde weet dat advocaten nogal eens schermen met ‘redelijkheid en billijkheid’, zeker als de letter van de wet hen niet goed uitkomt. Over dit gebruik wil ik het echter nu niet hebben – wellicht een andere keer. Ik wil me nu liever concentreren op de vraag in hoeverre de redelijkheid i.e. billijkheid voor de advocaat in zijn advocatuurlijk handelen een ethische norm zou moeten zijn. De advocaat die in zijn pleitnota een beroep doet op ‘redelijkheid en billijkheid’ zegt in feite tegen de rechter: ‘Wees redelijk i.e. billijk!’. Wat in deze column aan de orde is, is de vraag of de advocaat zelf dat niet ook moet zijn.

De dominante opvatting betreffende de advocatuurlijke ethiek is simpel en helder. De advocaat moet, binnen de grenzen van de wet, het belang van zijn cliënt ‘zo goed mogelijk’ dienen. Dat is menselijk gesproken echter te hoog gegrepen. De meeste mensen zijn geneigd vooral hun eigenbelang zo goed mogelijk te dienen en ik vermoed dat advocaten daarop geen uitzondering vormen. In de praktijk zal dus alleen het belang van de cliënt zo goed mogelijk worden gediend, als dit belang volstrekt overeenkomt met dat van de advocaat. Wat bijna nooit het geval is. In alle andere gevallen mag je hopen dat het belang van de eerste ‘goed’ of ‘voldoende’ wordt gediend. ‘Zo goed mogelijk’ is onrealistisch.

Laten we er dus maar van uitgaan dat de advocaat het belang van zijn cliënt goed moet dienen. Dan rijst de vraag: welke opstelling van de advocaat dient de cliënt het meest? Analytisch kunnen twee tegengestelde opstellingen worden onderscheiden: een antagonistische en een pacificerende.

De antagonistische opstelling komt het meest voor. Dit is een opstelling waarbij de advocaat wederpartij en haar advocaat quasi ziet als de vijand die overwonnen moet worden. Motto is dan strategisch te denken, de ander te slim af zijn, de trukendoos open te trekken en ernaar te streven zo veel mogelijk ‘binnen te halen’.

De pacificerende opstelling is zo ongeveer in alles het tegendeel van de antagonistische. De advocaat ziet zich niet als officier in dienst van één leger, maar als onafhankelijk buitenstaander die geacht wordt – nu komt het – een redelijke i.e. billijke oplossing te vinden inzake een meningsverschil tussen (rechts)personen. Strategisch denken maakt dan plaats voor eerlijke communicatie. In plaats van te proberen de ander te slim af te zijn komt de poging een oplossing te vinden die voor beiden acceptabel is. En de trukendoos blijft dicht, want één enkele truc is genoeg om het vertrouwen om zeep te helpen en maakt dus een oplossing alleen maar moeilijker te bereiken.

Ik wil hier de stelling poneren dat een pacificerende, ‘redelijke’ opstelling van de advocaat over het algemeen veel beter uitwerkt voor zijn cliënt. Zo gezien is een dergelijke opstelling geïmpliceerd in de norm dat een advocaat het belang van zijn cliënt goed moet behartigen.

Resteren me nog twee opmerkingen.

Ten eerste dit. Gegeven de huidige financiering van het advocatuurlijke bedrijf – hoe meer uren werk, des te hoger de rekening – is het in het belang van de advocaat als zaken lang duren. Zaken duren lang als partijen niet tot elkaar kunnen komen en elkaar, gesouffleerd door hun advocaten, voortdurend dwars zitten. M.a.w. als de opstelling antagonistisch is. In hoeverre valt onder die omstandigheden te verwachten dat advocaten zich ‘redelijk en billijk’ zullen opstellen?

Ten tweede en ten slotte dit. Stel dat in een specifiek geval een antagonistische opstelling beter uitpakt voor de cliënt van een advocaat – bijvoorbeeld omdat wederpartij geen geld heeft om door te procederen –, dan nog en juist dan is het m.i. de taak van de advocaat een dergelijke opstelling te mijden en te kiezen voor een pacificerende opstelling door altijd een ‘redelijke en billijke’ oplossing voor alle betrokkenen in het vizier te houden. Een advocaat dient namelijk niet alleen de belangen van zijn cliënt goed te behartigen. Hij moet ook het recht dienen: hij is er medeverantwoordelijk voor dat er recht geschiedt. **N**

STBB2NY

Ben je derde- of vierdejaars rechtenstudent met ambitie.

Schrijf je dan in voor de **10^e editie** van onze vijfdaagse masterclass STBB2NY. Deze zal van 6 tot en met 12 mei

2014 op ons kantoor in New York plaatsvinden. Daar pak je tijdens workshops samen met ons zaken aan binnen een breed scala van rechtsgebieden en leer je onze internationale rechtspraktijk beter kennen.

En natuurlijk laat je de stad zelf ook niet links liggen. Kortom, vijf dagen 'work hard, play hard' in New York.

Zorg dat je 1 mei 2014 ook vrij houdt in je agenda, want dan vindt de kick-off plaats op ons kantoor in Amsterdam. Je kunt je tot en met 9 maart 2014 aanmelden via onze website **www.werkenbijstibbe.nl**

Stibbe